

Legislatívne rámce využívania nepôvodných drevín v stredoeurópskych krajinách

Matej Schwarz
Národné lesnícke centrum vo Zvolene
5. 12. 2022

(úloha Kontraktu č. 1097/2022/MPRVSR-710 č. 12)

Úvodné definície

- **nepôvodný druh** je „akýkoľvek živý jedinec druhu, poddruhu alebo nižšieho taxónu živočíchov, rastlín, húb alebo mikroorganizmov introdukovaný mimo oblasť svojho prirodzeného výskytu; tento pojem zahŕňa akékoľvek časti, gaméty, semená, vajíčka alebo propaguly takéhoto druhu, ako aj všetky hybridy, odrody alebo plemená, ktoré by mohli prežiť a následne sa rozmnožovať

(UN CBD)

Úvodné definície

- **Introdukovaná (nepôvodná) drevina** je „drevina vyskytujúca sa mimo jej prirodzeného areálu (minulého alebo súčasného) a potenciálneho rozšírenia (t. j. mimo areálu, ktorý prirodzene zaberá alebo by mohla zaberat' bez priamej alebo nepriamej introdukcie alebo ľudskej starostlivosti).
 - Ak sa drevina prirodzene vyskytuje v hraniciach danej krajiny, považuje sa za pôvodnú v celej krajine.
 - Prirodzene sa obnovujúca sa introdukovaná drevina by sa mala za introdukovanú považovať do 250 rokov od dátumu jej prvej introdukcie, Po 250 rokoch sa drevina môže považovať za naturalizovanú.

(FRA, 2020)

Úvodné definície

- **Invázny nepôvodný druh** je nepôvodný druh, o ktorom sa zistilo, že jeho introdukcia alebo šírenie ohrozuje biodiverzitu a súvisiace ekosystémové služby alebo že má na ne nepriaznivý vplyv.
 - *Invázny nepôvodný druh vzbudzujúci obavy Únie* je invázny nepôvodný druh, ktorého nepriaznivý vplyv sa považuje za taký, ktorý si vyžaduje spoločné opatrenia na úrovni Únie podľa článku 4 ods. 3.
 - *Invázny nepôvodný druh vzbudzujúci obavy členského štátu* je iný invázny nepôvodný druh ako invázny nepôvodný druh vzbudzujúci obavy Únie, u ktorého sa niektorý členský štát na základe vedeckých dôkazov domnieva, že nepriaznivé vplyvy jeho uvoľnenia a šírenia, aj keď to nie je úplne overené, sú na jeho území alebo jeho časti významné, a vyžadujú si opatrenia na úrovni tohto členského štátu.

(Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1143/2014 o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov)

Európska legislatíva

- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1143/2014 o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov.
 - povinná implementácia do legislatívy členských krajín

- zatiaľ len **pajaseň žliazkatý** *Ailanthus altissima*

Posudzovanie inváznosti drevín

- ❑ definície sú nejednoznačné („ohrozovať“, „nepriaznivý“, „obavy“, ...)
- ❑ ich interpretácia je subjektívna a (často) spolitizovaná
- ❑ pokusy o vytváranie objektívnejších systémov hodnotenia

Posudzovanie inváznosti drevín

- **GABLIS** (German-Austrian black list information system)
 - nemecká Federálna agentúra pre ochranu prírody (BfN)
 - rakúska Agentúra životného prostredia (UBA)
 - Systém je univerzálny a medzinárodný

- **Päť hlavných kritérií** (vplyv nepôvodného druhu na biodiverzitu):
 1. Medzidruhovú kompetíciu
 2. Predáciu a bylinožravosť
 3. Hybridizáciu
 4. Prenášanie škodcov a chorôb
 5. Ďalšie negatívne vplyvy

- stačí, aby bolo splnené jedno z kritérií

Posudzovanie inváznosti drevín

- **GABLIS** (German-Austrian black list information system)
- **prídavné kritériá** (nerozhodujú o tom, či je druh invázny):
 - Súčasné rozšírenie druhu
 - Existencia opatrení pre eradikáciu druhu
 - Ďalšie možnosti manažmentu (zamedzenie šírenia, zmierňovanie vplyvov)
- **tretia sada pomocných kritérií – ekologické vlastnosti druhu**
 - schopnosť šírenia
 - schopnosť reprodukcie
 - schopnosť „prisvojenia si zdrojov“
 - schopnosť prenikať do vzácných biotopov

Posudzovanie inváznosti drevín

- ❑ **GABLIS** (German-Austrian black list information system)
- ❑ **tri druhy zoznamov** druhov:
 - ❑ Čierny zoznam (invázne druhy)
 - Varovný zoznam
 - Akčný zoznam (prioritné druhy)
 - Manažmentový zoznam
 - ❑ Šedý zoznam (nepôvodné druhy, zatiaľ sa vyskytujúce iba v kultúrach, ale potenciálne invázne)
 - ❑ Biely zoznam (nepôvodné druhy, ktoré nepredstavujú hrozbu) – zatiaľ nebol vydaný

Drevina	Kritériá inváznosti					Celkové posúdenie		Poznámka
	Nepriaznivý vplyv na stanovište	Vysoký potenciál obnovy	Vysoký potenciál šírenia	Schopnosť predstihnúť / poraziť dreviny	Obmedzené možnosti udržania pod kontrolou	Invázna drevina	Vhodná pre LH	
Jedľa obrovská	-	±	-	-	-	nie	áno	
Javor jaseňolistý	-	+	+	+	+	áno	nie	invázny v brehových porastoch
Pajaseň žliazkatý	±	+	+	+	+	áno	nie	invázny najmä v otvorenej krajine
Jaseň červený (pensylvánsky)	-	+	+	±	+	áno	nie	invázny v brehových porastoch
Gledičia trojtŕňová	±	+	±	±	±	častočne	nie	invázna najmä v otvorenej krajine
Smrekovec japonský	±	±	-	-	-	nie	áno	
Paulovnia plstnatá	±	+	±	±	±	častočne	nie	invázna v otvorenej krajine
Borovica čierna	±	-	-	-	-	nie	áno	
Borovica hladká (vejmutovka)	-	+	±	-	-	nie	nie	
Hybridy topol'ov	-	+	-	±	-	častočne	častočne	križenie s topoľom čiernym
Čremcha neskorá	-	+	+	+	+	áno	nie	invázna vo svetlých dubinách a borinách
Duglaska tisolistá	-	-	-	-	-	nie	áno	
Dub červený	-	±	-	-	-	nie	áno	
Sumach páľkový	-	+	±	±	±	častočne	nie	invázny v otvorenej krajine
Agát biely	±	+	±	±	±	častočne	častočne	nitrifikácia pôd, invázny najmä v otvorenej krajine

1.

a

1

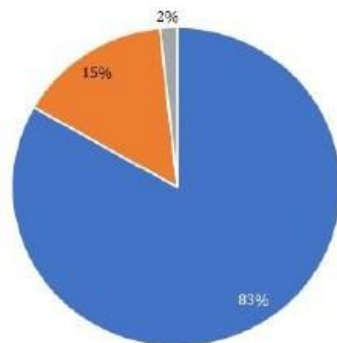
Pos

□ HARMOC účely

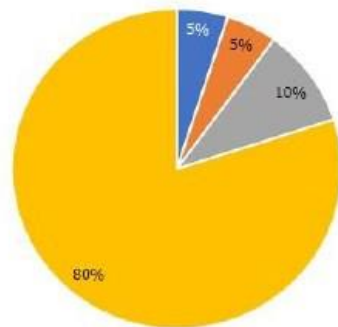
□ 10 modu

1. Kompet
2. Hybridi
3. Prenos
4. Vplyv r
5. Vplyv r
6. Poškoda
7. Produk
8. Regula
9. Kultúr
10. Ľudské

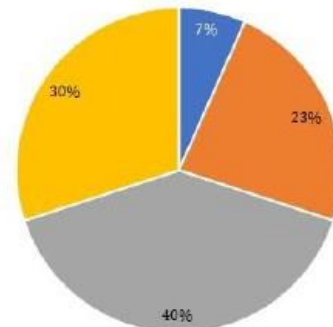
□ Z toho vyl

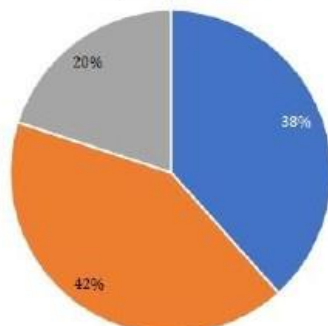
■ high ■ medium ■ low
a/ Competition

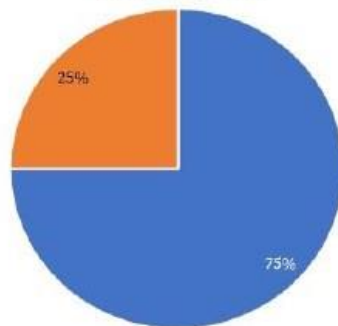
■ high ■ medium ■ low ■ no / very low
b/ Hybridisation

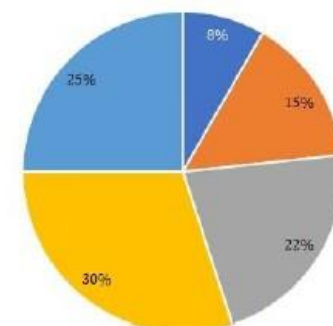
■ high ■ medium ■ low ■ very low
c/ Pathogen transmission

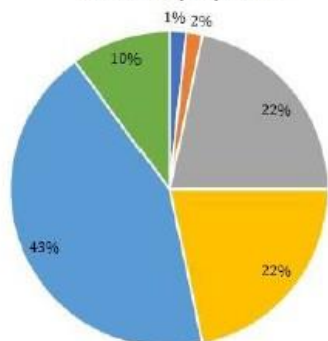
■ high ■ medium ■ low
d/ Ecosystem integrity, by affecting its abiotic properties

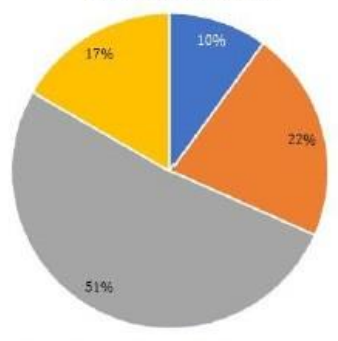
■ high ■ medium
e/ Ecosystem integrity, by affecting its biotic properties

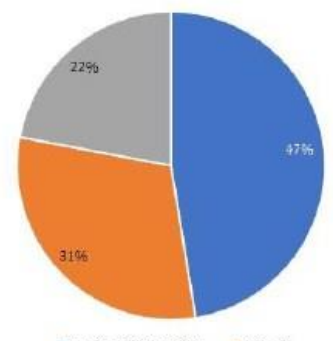
■ very high ■ high ■ medium ■ low ■ very low
f/ Infrastructure damage

■ significantly positive ■ medium
■ moderately positive ■ neutral
■ moderately negative ■ significantly negative
g/ Provisioning services

■ moderately positive ■ neutral
■ moderately negative ■ significantly negative
h/ Regulation and maintenance services

■ moderately negative ■ neutral
■ moderately positive
i/ Cultural services

poľské

Česká republika

- **Zákon o lesoch** – obnovovať lesné porasty **stanovištne vhodnými** drevinami
 - Cieľové hospodárske súbory uvažujú so 7 nepôvodnými drevinami (4 „invázne“)
- **Zákon o ochrane prírody:**
 - potreba povolenia pestovať geograficky nepôvodný druh (nie je potrebné, ak je drevina schválená v LHP)
 - v CHÚ je potrebná výnimka zo zákona
 - 10 invázných drevín + 1 na „varovnom zozname“
 - Pergl et al. 2016: **Black, Grey and Watch Lists** of alien species in the Czech Republic ... – metodika odvodená od GABLIS, viac invázných druhov, tri druhy manažmentu invázneho druhu (intenzívny, stratifikovaný, tolerovanie) – vyplývajúci „zoznam prioritných invázných druhov“ zatiaľ neprevzatý legislatívou, šedý zoznam obsahuje invázne druhy s malým vplyvom
 - Novotný et al. 2022: **Katalog taxonů introdukovaných dřevin s potenciálem lesnického využití na stanovištích s nižší dostupností vláhy** – 23 odporučených drevín

Nemecko

- ❑ **Zákon o lesnom reprodukčnom materiáli** - definuje zdroje materiálu pre jedľu obrovskú, smrekovec japonský a jeho hybridy, smrek sitkanský, borovicu čiernu, hybridy topoľov, duglasku, dub červený a agát biely
- ❑ Nezhody okolo zoznamu inváznych druhov (na „čiernom manažmentovom zozname“ sú aj vejmutovka, duglaska, hybridy topoľov, dub červený a agát)– ale konštruktívna diskusia
- ❑ **Zákon o ochrane prírody** - lesy blízke prírode musia byť obhospodarované **trvalo udržateľným spôsobom** bez holorubov s **dostatočným podielom pôvodných lesných drevín**
- ❑ Úplná implementácia Nariadenia EÚ č. 1143/2014
- ❑ FSC – podiel introdukovaných drevín v certifikovaných porastoch nesmie presiahnuť 20%

Maďarsko

- ❑ 29,6 % lesov Maďarska je tvorených nepôvodnými drevinami
- ❑ Agát má spomedzi drevín najvyššiu zásobu (14,1% celkovej zásoby), nepôvodné dreviny tvoria 26% celkovej zásoby
- ❑ Dopady klimatickej zmeny
- ❑ Agát je predmetom intenzívneho využívania, prebieha tu šľachtenie, manažment semenných porastov, umelá obnova agáta, atď.
- ❑ Existuje tu zoznam invázných drevín (javorovec jaseňolistý, pajaseň žliazkatý, brestovec západný, hlošina úzkolistá, jaseň americký, čremcha neskorá a **agát biely**) – ale s malým vplyvom
- ❑ Maďarsko využilo právo veta a zabránilo zaradenie agáta na zoznam invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy EÚ

Poľsko

- ❑ HARMONIA^{+PL}
- ❑ Invázne dreviny podľa metodiky: javor jaseňolistý, pajaseň žliazkatý, jaseň červený (pensylvánsky), čremcha neskorá, **dub červený**, agát biely
- ❑ „Plná implementácia“ nariadenia EÚ č. 1143/2014 – povinnosť opatrení voči druhom na zoznamoch inváznych nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Únie a obavy Poľska
- ❑ Na zatiaľ schválené zoznamy sa dostal **iba pajaseň žliazkatý**

Rumunsko

- ❑ Zatiaľ nemá národný zoznam invázných druhov – diskusia o viacerých návrhoch
- ❑ V rámci reportingu pre CBD Rumunsko zmienilo 4 invázne dreviny: pajaseň žliazkatý, javor jaseňolistý, jaseň americký a jaseň červený (pensylvánsky)
- ❑ Zakladanie nových porastov agáta je zákonom obmedzené na *„degradované pôdy, ktoré neumožňujú pestovanie domácich drevín“*
- ❑ Postupy pestovania agáta sú normované
- ❑ Porasty, v ktorých prevládajú nepôvodné dreviny, tvoria 0,8% zásoby, nepôvodné dreviny zaberajú 4,7% výmery lesov (z toho invázne 1%)

Ďakujem za pozornosť